

1 Indledning

I »Min fynske barndom« skriver Carl Nielsen: »Mon der engang vil komme en tid, hvor de menneskelige evner får lov til at udfolde sig helt og fuldt, ikke tilfældigt og groft, men ved fin iagttagelse, forståelse og stille pleje helt fra de første famlende skridt? Jeg tror det. Rundt om i landene er der – navnlig i skoleverdenen – tegn og bestræbelser, som tyder derpå. I min barndom var det kun småt.«

Carl Nielsen oplevede de første famlende skridt i den rigtige retning hos nogle få lærere, der var inspireret af Christen Kold, så han havde set, at det enkelte barns evner og subjektivitet er en værdi i sig selv. Og det var netop det, Kold havde opdaget under sit 3-årige ophold på marskgården i Forballum nær Randerup. Han tog udgangspunkt i det enkelte barns baggrund og tanker og opbyggede derfra sin pædagogik, som gik ud på en blanding af levendegørelse af historiske skikkelser og indføring af eleverne i ideernes verden, altsammen smukt pakket ind i fortælling, menneskelig inspiration og vennetæt samvær.

Siden er der sket så meget i den danske skole. Når samfundet ændrer sig, må også skolen gøre det. Nye fag kommer til, andre går ud. Skolen er på godt og ondt en afspejling af de betingelser, en given kultur byder sine borgere. Hvis den ikke er det, er der en fare for, at den ikke forstår sine elever og derfor «skyder forbi» den verden, de lever i.

Kultur forandrer sig hele tiden. Det er tegn på, at den er levende. Men vi skal være årvågne og forsøge at følge med i, hvordan kulturforandringerne ændrer menneskers og dermed også børns måde at tænke og opleve på. Siden 60'erne er der navnlig én forandring, som skolen og dens lærere skal være meget opmærksomme på: sækulariseringen. Den begyndte nok spædt, men har nu et omfang, der er så omfattende, at det griber dybt ind i børns verden. Der hvor Kirken i sin tid havde sin plads i menneskers åndelige liv, er der nu som følge af sækulariseringen et åndeligt tomrum, der ikke uden videre lader sig fylde op, fordi det moderne samfund ikke har bud på en løsning. Vor tid er på mange måder så konform, at den ikke kan opsuge mennesker, der er for anderledes. Der foreligger ikke noget egentligt tilbud til mennesker, der lider under åndelig afmagt, som de måske knap nok selv ved, at de besidder.

Dette rammer også børn. Fra naturens side har børn et åndeligt liv. De vokser op med et sind, der undrer sig og spørger til tilværelsens gåder. De tænker så at sige metafysisk – præfilosofisk om man vil – og de søger svar og samtale om disse ting, som senere skal danne grundlaget for deres voksne liv. Ubevidst ved de, at deres eget, åndelige grundlag skal modnes, for at livet i sin helhed kan få et perspektiv, der tager hensyn til den spirituelle side af tilværelsen.

På dette punkt er børnene truet, for der er nu om dage så mange sjælefangere i form af diverse nyreligiøse bevægelser, som netop søger at opsuge de nye generationer. Der er ikke så få børn, der af nød render i spiritistiske og andre sekteriske møder, også langt ude på landet, hvor man troede sig sikker. De er ofte

dybt rystede over, hvad de har oplevet; men de er sandelig også påvirket på det sindsområde, som vi voksne alt for tit forsømmer at tale med dem om. Denne forsømmelse kan føre til, at barnet fascineres så meget af tidens nye strømninger, incl. tv og computerspil, at fornuft og argumentation slås fra.

Her kommer skolen ind, for selvom børnene er forældrenes, er det dog også skolens pligt at tage højde for den situation, en del børn er kommet i. Det kan man gøre på så mange måder. I denne bog vil jeg søge at plædere for, at filosofien kan give både lærere og børn et fortrinlig redskab til at nå ind til den del af sindet der tørster efter samtale og uddybende debat.

Filosofi for børn har bredt sig i den danske skole i de sidste 10 år, og specielt inden for de sidste 3 år er der kommet en voldsom interesse for faget – ikke kun i Folkeskolen, men på alle undervisningsniveauer. Her vil vi koncentrere os om filosofi i skolen, som i Danmark har fået en ganske særlig form og et ganske særligt indhold. Vi har ikke glemt Kold og hans epokegørende indsats for pædagogikken. Og vi skal bestemt heller ikke glemme Carl Nielsens smukke ord om, at de menneskelige evner skal have lov til at udfolde sig helt og fuldt. Men da vor tid naturligt er en anden end den, disse to personligheder levede i, må vi søge nye veje for at tilgodese de behov, den opvoksende generation har.

Det er her, filosofien kommer ind.

